

Europske vrijednosti u globaliziranom svijetu

Priopćenje Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom vijeću i Vijeću regija

KOMISIJA EUROPSKIH ZAJEDNICA
COM (2005) 525

UDK: 36(061.1EU)

Socijalna Europa počiva na vrijednostima socijalne kohezije, socijalnog uključivanja, socijalnog partnerstva, socijalnog dijaloga, ljudskih i socijalnih prava. Čak i kada se postavlja pitanje u kojoj je mjeri moguće govoriti o zajedničkom europskom socijalnom modelu, kako zbog različitosti socijalnih politika u pojedinim zemljama, tako i zbog poteškoća realizacije zacrtanih ciljeva, uvijek se iznova ističu izvorne europske socijalne vrijednosti po kojima se Europa razlikuje od ostalih dijelova svijeta. One su osobito nastojale biti ojačane Lisabonskom strategijom iz 2000. godine. No, kao što je pokazao kasniji razvoj i kao što je pokazala revizija Lisabonske strategije iz 2005. godine, Europa mora, da bi realizirala svoje izvorne vrijednosti, jasno govoriti o svome mjestu u globaliziranom i sve više natjecateljskom svijetu te promotriti svoje slabosti. Ovaj dokument Europske komisije predstavlja jasno nastojanje suočavanja s tim činjenicama. One, konkretno, govore o 19 milijuna nezaposlenih u EU-u, novim globalnim izazovima (kao npr. gospodarskima koji dolaze iz Kine i Indije) te ubrzanom starenju stanovništva (2050. godine bit će više onih starijih od 65 godina, nego onih starih od 15 do 64 godine). Odgovori na ove izazove nisu jednoznačni i oni uključuju potrebne akcije na svim razinama: europskoj, nacionalnoj te unutar novog partnerstva između EU-a i država članica. Potreba za modernizacijom i reformom jasna je, zaključuje ovaj dokument. Koliko će ta potreba biti realizirana, moći ćemo svi suditi vrlo brzo.

Ključne riječi: Europa, vrijednosti, globalizacija, starenje, socijalni problemi, razvoj.

Siniša Zrinščak

UVOD

Europa mora reformirati i modernizirati svoju politiku kako bi sačuvala svoje vrijednosti.* Modernizacija je ključna za

održavanje povijesno visokih europskih razina blagostanja, socijalne kohezije, zaštite okoliša i kvalitete života.

Danas postoji Europa dinamičnosti, inovativnosti i otvorenosti, Europa 3G mobil-

* Ovaj se dokument, izvornog naziva *European Values in the Globalised World*, može naći na mrežnim stranicama EU: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c10150.htm>

nih komunikacija i interneta, kao i Europa s 19 milijuna nezaposlenih, siromašnom djecom, zastojsima u razvoju i s previše onih koji su isključeni iz mogućnosti i blagostanja. To je neugodna dvojnost koja umanjuje brojna postignuća Europske unije i njezinih država članica nakon polustoljetnog mira i poboljšavanja životnog standarda.

Nekoliko desetljeća nakon stvaranja Europske zajednice, postojeće strukture pomogle su ostvariti ciljeve sukladne ambicijama Zajednice kakva je ona bila. No to više nije tako.

Rast se usporava, strukturna nezaposlenost i dalje je visoka, nejednakosti su sve veće. Ukoliko se ne možemo promijeniti, sile globalne konkurencije, učinak novih tehnologija i naše stanovništvo koje stari povećat će jaz između dviju Europa, kao i između Europe i svijeta. Naš gospodarski uspjeh i financijska održivost naših socijalnih sustava – mirovina, socijalne pomoći i zdravstva – dolazi u pitanje.

Ovo nije samo stvar gospodarstva ili javnih financija; prije svega, ovo je pitanje socijalne pravde. Riječ je o onakvoj Europi u kakvoj bismo željeli da naša djeca žive – i kako plaćamo za to.

Status quo nije alternativa. Uz razvoj i veći broj Europljana zaposlenih na produktivnijim poslovima možemo postići ciljeve koji su sukladni europskim očekivanjima i vrijednostima. Djelovanjem u najvažnijim područjima možemo unaprijediti europske integracije. Razvoj i zapošljavanje uistinu su europski prioritete.

Potreba za promjenom jasno je prihvaćena. Na primjer, u procesu reforme pokrenutom u Lisabonu u ožujku 2000. godine. No ta analiza još nije u potpunosti pretvorena u djelovanje. Europa više ne može

čekati; nakon pet godina promjena je još neophodnija¹ Globalna konkurencija, posebice iz Azije, postaje sve intenzivnija. Najnovija znanja više nisu prisutna samo u Europi i Sjevernoj Americi. Na indijskim sveučilištima svake godine diplomira više od 250 000 inženjera. Sredstva koje se troše na istraživanja u Kini doseći će sredstva koja se troše u Europskoj uniji do 2010. godine.

Dobra je vijest da ne počnemo od samog početka. Važne su reforme već pokrenute u mnogim državama članicama. One učvršćuju stabilnost koje nude euro i gospodarska i monetarna zajednica. Sve su se članice obvezale na brži i veći razvoj. Imamo i novu Lisabonsku strategiju za razvoj i zapošljavanje pokrenutu ove godine. Nadalje, Europska unija je u jedinstvenom položaju da pruži pomoć u toj transformaciji. Gospodarska i monetarna zajednica i euro temelj su za stabilnost i nisku inflaciju. Sada Europa, kao najveći tržišni sektor na svijetu, može koristiti svoja mjerila kako bi pomogla ostvarivanju ambicioznih i uravnoteženih rješenja za međunarodne probleme, od klimatskih promjena do trgovine. Financiranje i programi Europske unije mogu odigrati značajnu ulogu u podržavanju nacionalnih mjera, što čini potrebu za usuglašavanjem o budućim financijskim planovima prije kraja godine još važnijom. Naši vanjski instrumenti, od povećavanja do razvojne politike, mogu proširiti blagostanje i sigurnost izvan postojećih granica Europe.

Rješenja ne mogu biti djelomična. Nije jedna zemlja ne može se sama suočiti s tim izazovima. Djelujući zajedno na europskoj i nacionalnim razinama možemo dati Europi budućnost. Naš je glas snažan i prenosi europsku viziju i europske vrijednosti do naših partnera diljem svijeta.

¹ *Jobs, Jobs, Jobs, Creating more employment in Europe*, High Level Employment Task Force, studeni 2003. i *Facing the Challenge*, High Level Task Force, studeni 2004.

JEDINSTVO I RAZLIČITOST U OBLIKOVANJU GOSPODARSKE I SOCIJALNE POLITIKE

Zajedničke europske vrijednosti podupiru svaki od naših socijalnih modela. One su temelj našeg specifičnog europskog pristupa gospodarskim i socijalnim politikama.

Države članice Europske unije razvile su vlastite pristupe koji odražavaju njihovu povijest i zajedničke odabire. Svaka je od njih stopila zajedničke elemente, kao što su javne mirovine, zdravstvenu i dugoročnu skrb, socijalnu zaštitu, obrazovanje, regulaciju tržišta rada i preraspodjelu putem porezne politike. Države članice odgovorne su za oblikovanje i pružanje tih različitih usluga.

Znatne varijacije postoje unutar Europske unije. Na primjer, Letonija, Litva i Irska troše 14 do 15% BDP-a na sustave socijalne zaštite, Ujedinjeno Kraljevstvo i Belgija troše 27%, a Francuska i Švedska 30%. Razina javnih mirovina u takvim sustavima značajno varira unutar Europske unije od 31 do 37% u Irskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Belgiji do više od 70% u Austriji, Finskoj, Mađarskoj, Italiji, Luksemburgu, Portugalu i Španjolskoj.

Ovo izvješće ne nastoji izdvojiti određene »modele«, nego utvrđuje da a) nije-dna zemlja još nije iznašla sve odgovore i b) svaki sustav ima izražene europske značajke na kojima trebamo graditi:

- Prvo, nacionalne **gospodarske i socijalne politike temelje se na zajedničkim vrijednostima** kao što su solidarnost i kohezija, jednake mogućnosti i borba protiv svih oblika diskriminacije, adekvatno zdravlje i sigurnost na radnom mjestu, održivi razvoj i uključenost u civilno društvo. Te vrijednosti predstavljaju europski odabir u korist **socijalnog tržišnog gospodarstva**. One se odražavaju u međunarodnim ugovorima Europske unije, djelovanju i zakonodavstvu Unije, kao i u europskoj Konvenciji

za zaštitu ljudskih prava i našoj Povelji temeljnih prava.

- Drugo, građani Europe imaju veća očekivanja od države nego građani Azije i Amerike. **Javni sektor igra važnu ulogu, bilo putem regulative ili troškova vlade u organizaciji i financiranju nacionalnih sustava.** Povrh toga, sve države članice odigrale su važnu ulogu u pružanju **visokokvalitetnih usluga od općeg interesa** koje su bile ključni čimbenik gospodarskog i socijalnog razvoja. U prosjeku, 25 država članica Europske unije odvaja 27% BDP-a na javne troškove za socijalnu zaštitu, u usporedbi s 15% koji se odvajaju u SAD-u i 17% u Japanu.
 - Treće, **snažna »europska dimenzija« jača nacionalne sustave.** Za razliku od ostalih regija svijeta, nacionalne sustave ojačale su mjere politike na europskoj razini (kao što su stabilnost koju jamči makroekonomska politika, dinamika koju stvaraju interna tržišta i socijalni plan, kao i kohezija koju promiču strukturni fondovi Europske unije).
 - Četvrto, postoji snažna tradicija socijalnog dijaloga i partnerstva između vlada, industrije i sindikata – unatoč tome što detaljni mehanizmi značajno variraju između država članica. Na europskoj razini, to se odražava u međunarodnim ugovorima Europske unije i, na primjer, u redovnim trostranim socijalnim sastancima na vrhu.
- No pružaju li postojeći pristupi odgovore na trenutne izazove?

DOVRŠAVANJE TRANSFORMACIJE – AKTUALNI UČINAK, IZAZOVI DANAŠNJICE I SUTRAŠNJICE

Postojeće politike suočene su s izazovima novih tehnologija, starenja i globalizacije. Starenje nudi duži život u boljem

zdravlju, globalizacija stvara mogućnosti i za potrošače i za poslove. Pa ipak, starenje predstavlja izazov za financijsku održivost sadašnjih sustava, a globalizacija za našu sposobnost za tržišno nadmetanje. Je li Europa spremna za promjenu?

Postojeće politike nisu dovele do socijalne pravde za sve

Čak i bez novih izazova, slabi gospodarski učinak već otežava vladama da udovolje očekivanjima građana.

- **19 milijuna nezaposlenih je neprihvatljivo.** Kombinacija niskih stopa zapošljavanja i neprihvatljivo visokih i postojanih razina nezaposlenosti u mnogim državama članicama glavni je socijalni problem s kojim smo suočeni. Mladi ljudi, žene, migranti i stariji radnici (između 55 i 64 godine) najteže su pogođeni – stopa zaposlenosti žena, na primjer, u prosjeku je 13% niža od stope zaposlenosti muškaraca. Usprkos reformama mirovinskih sustava i shemama za prijevremenu mirovinu, u 2003. godini samo 40,2% starijih radnika (između 55 i 64 godine) još je bilo zaposleno; ta je stopa iznosila 60% u SAD-u i 62% u Japanu.
- **Nedostaci u obrazovanju, istraživanju, inovacijama i produktivnosti otežavaju napredak tržišta rada i gospodarski učinak** u nekim zemljama članicama. Ljudi nemaju vještine koje posao zahtijeva. Znanje i tehnologija su važni; pa ipak, iako smo povećali broj osoba koje stječu diplome u matematici i znanosti, premalo njih odlučuje nastaviti znanstvenu karijeru, a oni koji to odluče često sele u SAD kako bi je nastavili tamo. Dvije trećine razlika u standardu života između SAD-a i EU-a rezultat su slabog produktivnog učinka u ovom segmentu. Ulaganje u istraživanje u Kini raste 20% svake godine.

- **Prepreke ulasku na tržište rada i izlasku iz njega su prevelike.** Regulacija zaposlenosti i socijalne institucije mora pomoći da oni koji su izvan tržišta rada i oni koji su na prvoj stepenici zaposlenosti steknu više mogućnosti za napredak prema boljem i sigurnijem zaposlenju.
- **Jaz između bogatih i siromašnih u EU je znatan, kako unutar država članica, tako i između njih.** Više od 25% građana Europske unije živi u regijama čiji je *output* ispod 75% europskog prosjeka. Za Europu u cjelini, jaz između najbogatije petine i najsiromašnije petine stanovništva sve se više povećava. Jedno od petero djece živi u riziku od siromaštva, a rizici su veći za djecu samohranih majki i za kućanstva u kojima su roditelji nezaposleni.

Globalizacija

Globalizacija nije nova. No brzina kojom se ona događa je iznimna. Svakodnevno osjećamo učinak pojave novih gospodarskih giganta, kao što su Kina, Indija i druge zemlje. Europska unija nije premostila jaz sa Sjedinjenim Američkim Državama.

- **Svjetska trgovina porasla je više od 8% godišnje u desetljeću od 1992. godine i pojavili su se novi trgovački giganti.** Prije dvadeset godina, samo 10% proizvedene robe dolazilo je iz zemalja u razvoju i novih zemalja. Do 2020. godine, udio Kine i Indije mogao bi iznositi 50%. Udio Kine i Indije u svjetskoj trgovini robom povećao se. Podaci pokazuju da je 2004. godine udio Kine u globalnoj trgovini robom premašio udio Japana.
- **Kina i Indija privlače ulaganje u istraživanje i velikom brzinom odbacuju imidž gospodarstava »niskih cijena, niske kvalitete«.** Dok se Kina izrazito oslanjala na snagu izvoza robe kao

ključnog čimbenika razvoja, uspjeh Indije bio je vidljiviji u području usluga. U oba slučaja, glavni sektor izvoza pokazuje da je tehnološki sadržaj povećan, što se vidi u udjelu robe i usluga visoke tehnologije Kine i Indije u njihovom ukupnom izvozu.

- **Jaz u učinku u usporedbi sa SAD-om nije se smanjio.** To se ne odnosi samo na standard života, rast i zaposlenost, nego i na ključna područja – kao ulaganje u istraživanje i razvoj nove tehnologije, broj patenata i postotak stanovništva s visokoškolskim obrazovanjem. Europa zaostaje i u preuzimanju novih tehnologija koje su važne za povećanje produktivnosti.
- **Financijska tržišta vode u globalizaciji.** Trgovina i ulaganje odvijali su se usporedno, potičući usput integraciju financijskih tržišta. Izravna strana ulaganja porasla su od 5% globalnog BDP-a u 1985. godini do više od 15% krajem devedesetih godina dvadesetog stoljeća. Kina, koja je još 1990. godine dobivala malo – oko 1,4% FDI, bila je najveći primatelj 2003. godine, a slijedile su je Francuska i SAD. Daljnji je znak internacionalizacije to što 100 najvećih svjetskih internacionalnih tvrtki zapošljava gotovo pola zaposlenika izvan svojih matičnih zemalja.
- **Tehnologija i otvaranje tržišta i u Europi i na globalnoj razini pomogla je jačanju tog ubrzanog rasta.** Povećanje trgovine i manji troškovi komunikacije i prijevoza olakšali su poslovnom svijetu nabavu dobara i usluga iz drugih dijelova svijeta – otvaraju se mogućnosti za izvoznike, ali se isto tako povećava konkurentnost. Širokopojasna revolucija (kao i jezici i tehnološke vještine u zemljama poput Indije) omogućili su sve veći raspon usluga koje se mogu prodavati – što stimulira eksternaliziranje niza uslužnih djelatnosti europ-

skog poslovanja, no isto tako privlači dodatnu trgovinu i ulaganje u Europsku uniju.

- **Izražene razlike u troškovima rada čimbenik su u uspjehu novih ekonomskih aktera.** Tako velike razlike u velikoj mjeri odražavaju vrlo različite razine radne produktivnosti. To znači da Europa ne može očekivati da će se nadmetati samo na temelju troškova – prije svega, Europa mora povećati produktivnost i kvalitetu crpeći svoje tehnološke prednosti i sposobnost da se nadmeće u proizvodima i uslugama više tehnologije.
- **Globalna potražnja za energijom raste, dok ponuda ostaje vrlo ograničena.** Cijene nafte i plina dvostruko su se povećale u usporedbi s razinama prije pet godina. Razvoj u Kini i Indiji povećao je globalnu potrošnju energije u tim zemljama u isto vrijeme kad se povećala i potrošnja u SAD-u. Za dvadeset pet godina Europska će unija vjerojatno uvoziti do 90% nafte i plina za svoje potrebe. Kombinacija visokih cijena i oslanjanja na vanjsku ponudu rizik je koji može dovesti do daljnjeg usporavanja budućeg razvoja.

Postoji nesrazmjer između naše percepcije globalizacije i našeg ponašanja. Globalizacija uzrokuje tjeskobu, posebice u onim zemljama EU-a koje imaju visoku nezaposlenost, no većina poslova stvara se i gubi unutar gospodarstva zemlje, a ne kao rezultat prebacivanja proizvodnje u drugi dio svijeta. Moramo imati na umu da globalizaciju pokreće vrlo ljudska želja – želja milijardi ljudi da stvore bolji život za sebe i svoje obitelji.

Globalizaciju vodimo svi mi, putem svojih odabira i mogućnosti koje nam ona nudi da iskusimo nove stvari. Globalizacija ne znači da moramo osiromašiti ako se drugi obogate. Napredak je dinamični koncept. Globalizacija je prilika za povećanje

cijeloga kolača, tako da svatko može dobiti svoj komad.

U isto vrijeme, tjeskoba zbog globalizacije stvarna je i na njoj se mora raditi, a ne ju ignorirati. Osim toga, globalizacija jasno rasvjetljava postojeće slabosti. Potvrđuje potrebu za tržištima koja dobro funkcioniraju i za politikama koje ublažavaju negativne učinke koje globalno nadmetanje donosi. Isto tako, globalizacija naglašava potrebu za strukturnim reformama koje bi osigurale da Europska unija ostane atraktivna za ulaganja, posebice za ulaganja u znanstvene i inovativne aktivnosti za stvaranje proizvoda i usluga visoke kvalitete, u čemu se Europa ističe.

Starenje

Prema postojećim trendovima, stanovništvo Europske unije bit će malobrojnije i starije 2050. godine, djelomično zbog niskih stopa rađanja. U isto vrijeme, povećanje očekivanog trajanja života nastavit će se; do 2050. godine očekivano trajanje života porast će na 81 godinu za muškarce i 86 za žene. Iako je migracija u Uniju posljednjih godina bila velika, ona sama ne pruža dugoročno rješenje za opadajuće stope rađanja i starenje našeg stanovništva.

- **Europljani će ostarjeti.** Do 2050. godine moglo bi biti 48 milijuna osoba između 15 i 64 godine manje, a 58 milijuna osoba iznad 65 godina više. Tijekom nadolazećih desetljeća, omjeri u Europi će se izmijeniti od četiri osobe radne dobi na svakog starijeg građanina u 2004. godini na omjer od dva naprama jedan. Stope fertiliteta opadaju u većini zemalja članica, a bez mjera politike usmjerenih na obitelj svaka promjena ove tendencije vjerojatno će biti spora.
- **Manja radna snaga usporit će razvoj.** Od 2015. godine nadalje, smanjena radna snaga djelovat će poput kočnice za potencijalni razvoj Unije, smanjujući

ga od sadašnjih 2 do 2,5% na samo 1,25% do 2040. godine. To će biti još naglašenije u deset zemalja članica koje su se nedavno pridružile Europskoj uniji.

- **Manji razvoj dogodit će se u doba kad će troškovi ostarjelog stanovništva biti na vrhuncu.** Prema aktualnim mjerama politike, predviđanja ukazuju da će, na primjer, troškovi za mirovine, te za zdravstvenu i dugoročnu skrb porasti između 4 i 8% BDP-a u desetljećima koja dolaze. Neke zemlje Europske unije mogle bi se suočiti s još većim rastom troškova. Više od pola država članica EU-a, većina kojih se nalazi u zoni primjene eura, suočeno je s velikim rizikom da im javne financije neće biti održive. Za EU kao cjelinu to ukazuje na neodrživa povećanja javnog duga ili neprihvatljivo povećanje poreza i/ili smanjivanje usluga ili naknada koje se pružaju.

Države članice i institucije EU-a poduzimaju korake da odgovore na izazov starenja. Na nacionalnoj razini, važne reforme mirovinskih sustava i shema prijevremenog umirovljenja provedene su u nekoliko država članica. Na razini EU-a mjere makroekonomske politike put su prema stabilnosti i čvrstim javnim financijama, što bi trebalo staviti države članice u povoljniji položaj u pogledu budućih povećanih troškova. Provođenje dogovorenih reformi (unutar Lisabonskog plana) trebalo bi poboljšati dugoročni gospodarski učinak, a vodi se i važna rasprava o pravim mjerama koje bi vlade i socijalni partneri trebali poduzeti da podrže »aktivno starenje« i bolje usklade radne i privatne živote.

ODGOVOR NA IZAZOVE

Prije razmatranja načina na koje se može odgovoriti na gore opisane izazove, nužno je prihvatiti činjenicu da se s njima može nositi samo ukoliko poboljšani

gospodarski učinak i učinkoviti socijalni sustavi podržavaju jedno drugo. Postoji mnogo primjera tih poveznica koje jačaju jedne druge:

- **Stanovništvo koje stari.** Želimo da više ljudi učinkovito radi duže razdoblje. No da bi to mogli, trebaju imati vještine koje omogućuju da u potpunosti iskoriste nove tehnologije. Isto tako, moramo stvoriti radna mjesta i dati ljudima mogućnost da se na njima zaposle. To se posebno odnosi na one koji ne mogu raditi bez priuštive skrbi za djecu, no to isto tako znači, na primjer, reviziju poreznog sustava i sustava naknada kako bi bilo sigurno da se ljudima isplati raditi.
- **Globalizacija i promjena.** Naše tvrtke imaju koristi od otvorenijih tržišta i tehnoloških inovacija, unutar Europske unije i izvan nje. No isto tako trebamo pomoći pojedincima pravim mjerama politike koje pomažu ljudima čija radna mjesta nestaju; njima treba

pomoć da brzo pronađu novi posao. To je od posebne važnosti za ljude koji se nisu školovali i koji trebaju steći nove vještine u kasnijoj životnoj dobi.

- **Mobilnost.** U globaliziranom svijetu sa stanovništvom koje stari, veća mobilnost unutar Europske unije (unutar država članica i između njih) bit će ključna, radi povećanja izgleda da će se ljudi zaposliti i radi toga da steknu i koriste nove vještine. To je jednako točno i za radnike koji ne dolaze iz Europske unije. To znači rušenje prepreka za nove mogućnosti. No to mora biti popraćeno mjerama koje ukidaju diskriminaciju i promiču integraciju.

U konačnici to znači da ćemo odgovoriti na novi izazov samo ako ljudi steknu novi odnos prema radu i ako će naši socijalni sustavi imati novi stav prema ljudima. To će se postići onda kada modernizacija socijalnih sustava bude popraćena gospodarskom reformom.

Dugoročna održivost naših socijalnih sustava

Europsko je vijeće 22. i 23. ožujka zatražilo od Komisije da »razmotri pitanje kako osigurati održivo financiranje našeg socijalnog modela«.

Države članice financiraju socijalne sustave putem različitih kombinacija izravnih poreza, neizravnih poreza i doprinosa za socijalno osiguranje. Odgovornost za određivanje većine aspekata porezne politike i određivanje stopa poreza čvrsto ostaje u nadležnosti država članica. Kako se one mogu prilagoditi novim okolnostima?

Države članice mogle bi povećati poreze. Usprkos tome, uzevši u obzir opsežnost proračunskog izazova s kojim će se suočiti nacionalni sustavi, povećanje poreza ne nudi uvijek izgledno rješenje za budućnost, a sloboda samostalnog određivanja stopa može biti ograničena globalizacijom. Smanjivanje troškova je jedna od mogućnosti, no u drugim slučajevima to može umanjiti našu predanost ulaganju u znanje, umreženost i u ljude.

Koja god kombinacija rješenja bude odabrana, postoji potreba da se pobliže sagleda mogućnost da sadašnji porezni sustavi bolje funkcioniraju diljem EU-a. Koordinirani pristup na razini EU-a i učinkovitija administrativna suradnja između država članica mogli bi značajno povećati učinak poreznih sustava. To bi moglo pomoći održavanju gospodarske aktivnosti i »pokretne« imovine (kapitala, tvrtki) u EU-u, u isto vrijeme izbjegavajući rizik usmjeravanja poreza na manje pokretne baze kao što je rad. Unutar država članica već je uvedena zajednička konsolidirana korporacijska porezna osnovica za rad, jedno-

stavnija i ujednačenija porezna pravila za aktivnosti koje prelaze granice država, kao i bolji sustav za razmjenu informacija.

Kombinacija poreza koje odabiru države članice može isto tako imati učinak na održivo financiranje naših socijalnih sustava. Tijekom razdoblja između 1970. i 1999. godine, učinkovito oporezivanje rada se povećalo, dok su porezi na kapital i potrošnju uglavnom ostali stabilni. Čini se da je to povećano oporezivanje rada bilo nepovoljno za otvaranje novih radnih mjesta, pogotovo niskokvalificiranih radnih mjesta; no proširenje porezne osnovice putem zapošljavanja više ljudi još uvijek je najučinkovitiji način da vlade povećaju prihode bez povećanja poreznih stopa. Prebacivanje poreza s rada na potrošnju i/ili ekološki porez isto bi tako moglo pomoći kao dio šire strategije za povećanje razina zaposlenosti.

Tko bi trebao što učiniti? Uloga Europe

Danas imamo manje ili više jasnu podjelu odgovornosti. Države članice prvenstveno su odgovorne za kreiranje i uspostavu svojih socijalnih sustava. Unija ima široki raspon odgovornosti za pitanja unutarnjeg tržišta, no isto tako za doprinos širem skupu ciljeva od zapošljavanja i kohezije do istraživanja i inovacija; političke mjere koje utječu na uspjeh nacionalnih sustava. Gospodarska politika i socijalna država ne mogu opstati jedna bez druge, no ne moraju se sve odluke donositi na istoj razini.

Ne bismo smjeli podcijeniti **potencijal Europske unije da pomogne procesu modernizacije.**

U oblikovanju međunarodnog odgovora na globalizaciju, učinak pojedinih država članica koje djeluju svaka za sebe je minimalan. No Europa – 25 zemalja sa zajedničkim vrijednostima i snažnim institucijama koje djeluju zajedno – ima realne izgleda za oblikovanje globalizacije u područjima kao što su trgovina, međunarodna pravila rada ili suočavanje s prijetnjama vezanim uz zdravstvo i osiguranje. Europa ima mnogo toga za ponuditi – kao najveće svjetsko trgovačko područje, najvažniji pružatelj pomoći koji utječe na socijalnu pravdu i ljudska prava diljem svijeta, i vodeći predlagatelj multilateralnih rješenja za pitanja okoliša i druge izazove održivog razvoja. Nijedna druga zemlja ili regija nema tako ogromnu prednost.

Unija osigurava ključnu posrednu razinu – između nacionalnog djelovanja i međunarodnih pravila. Ona je uspješan primjer »globalizacije« na regionalnoj ljestvici. Unija nudi pravi prostor za učinkovitu regulativu i solidarnost u kojem prednosti regionalne integracije pružaju bolje šanse za ostvarivanje koristi od globalizacije. Naše jedinstveno tržište od 450 milijuna ljudi nudi nove mogućnosti za razvoj, radna mjesta i ulaganja, dok popratne mjere politike znače da možemo pomoći državama članica da ublaže učinke promjene.

Povećanje jača učinkovitost našeg djelovanja na međunarodnom planu, kao što povećava mogućnost za veću – a ne manju – integraciju unutar Unije. Odigralo je ključnu ulogu u gospodarstvima zemalja pristupnica i otvorilo vrata novim mogućnostima rasta, ulaganja i zapošljavanja.

Nadalje, Europska unija ima jedinstven niz instrumenata na raspolaganju.

- **Zakonodavstvo** koje potiče gospodarske promjene, na primjer, čineći jedinstveno tržište stvarnošću, i osigurava da je ono popraćeno uspostavljanjem standarda koji jamče naše vrijednosti i kvalitetu života.
- **Izvršne ovlasti**, na primjer ovlasti koje omogućuju Europskoj uniji da joj se pridaje važnost u trgovačkim pregovorima na način na koji to nijednoj državi članici samostalno ne bi uspjelo; ovlasti provođenja zakona i sudbeni sustav nužni su kao jamstvo da će se naši zako-

nodavni ciljevi ostvariti na korist svih Europljana.

- **Konkurencija i mogućnosti državne pomoći**, koje su se još više poboljšale kao rezultat nedavnih reformi ove Komisije, osiguravaju uravnoteženo područje europskog poslovanja, velikog i malog, pomažući da se poveća konkurentnost, potiče inovacija i razvoj i da se potrošačima zajamči širok spektar roba i usluga po dostupnim cijenama.
- **Proračun**, nužan za podržavanje europske gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije, europske IT mreže, energije i prijevoza, obrazovanja i inovativnih industrijskih projekata kao što je GALILEO satelitski sustav.
- **Područje slobode, sigurnosti i pravde** koje pridonosi stvaranju uvjeta za konkurentnost u Europi, primjerice putem boljeg upravljanja legalnim migracijama na razini EU kako bi se oslobodio puni potencijal europskih gospodarstava.
- **Vanjski instrumenti**, od proširenja i europske dobrosusjedske politike do razvojne politike koja nam omogućava poticanje razvoja i širenje naših vrijednosti izvan naših granica. Gospodarske koristi od nedavnog proširenja osjetile su i nove i stare države članice.
- **Ovlasti nadzora i koordinacije unutar naše gospodarske i monetarne zajednice na razini EU-a**, koje osiguravaju da se sve države članice kreću istim smjerom u makroekonomskoj politici, čak iako to čine različitim brzinom.
- S Komisijom u središtu, uloga **katalizatora** za nove ideje i reforme, surađujući s državama članicama kako bi se potaknuli novi pristupi promjenama.

Ideje za promjene

Pa što možemo učiniti, na nacionalnoj razini i na razini EU-a? Gospodarska i so-

cijalna modernizacija, kao i modernizacija tržišta rada izazovne su i nužne, no polazište djelovanja mora biti veća usuglašenost i koordinacija između različitih donositelja odluka i između gospodarske i socijalne politike. U pogledu politika, nužno je prepoznati da je provođenje gospodarske reforme ili reforme tržišta rada zapravo potraga za socijalnom pravdom; to su dvije strane iste medalje. U pogledu donositelja odluka, mnoge se odluke donose, i trebaju se donositi i provoditi, na nacionalnoj ili podnacionalnoj razini, dok se neke jasno donose na razini EU-a, poštujući ovlasti određene europskim sporazumima. Dolje navedeno usredotočeno je na ono što treba učiniti i na kojoj to razini treba činiti.

Razina Europske unije

- **Dovršiti unutarnje tržište, uključujući tržište usluga, telekoma, energije i financijske usluge.** Unutarnje tržište daje više dinamičnosti i mogućnosti odabira europskom gospodarstvu. Aktualni je izazov proširiti njegove mnogobrojne prednosti na službeni sektor kako bi se postigla veća konkurentnost i kako bi se nastavila naša snažna tradicija dostupnih i visokokvalitetnih usluga od općeg interesa. Isto tako, mora doći do napretka u području patenata Zajednice.
- **Osigurati otvorenija i pravičnija tržišta** unutar EU-a daljnjom primjenom pravila konkurentnosti i državne pomoći.
- **Poticati poduzetništvo**, putem uvjeta koji omogućuju osnivanje i napredak europskog poduzetništva, posebice malog i srednjeg.
- **Poboljšati zakonodavno okruženje na razini EU-a**, kao i na nacionalnoj razini, da bi se poslovi i građani oslobodili nepotrebnih troškova i administracije, usmjeravajući europsku legislativu na ona područja u kojima može biti najučinkovitija i najviše povećati vrijednost.

- **Otvoriti tržišta trećega svijeta europskim proizvođačima**, posebice dovršavanjem ambicioznog i uravnoteženog sporazuma u Doha krugu. Moramo promicati slobodnu i pravičnu trgovinu od koje koristi neće imati samo Europa, nego i najsiromašnije zemlje.
- **Dogovoriti se o financijskim planovima do kraja godine**, kako bi se, primjerice, osigurali višegodišnji programi kohezije, ruralnog razvoja, obrazovanja, istraživanja, inovacija, mobilnosti i sigurnosti; dogovoriti se o novom Fondu za prilagodbu globalizaciji koji može nadopuniti strukturne fondove, ponajprije Europski socijalni fond, pružajući brz i na ljude usredotočen odgovor na hitne probleme koji su rezultat globalizacije.
- **Osigurati pravilno funkcioniranje Ekonomske i monetarne unije (EMU) kao ključni preduvjet za osiguravanje rasta i radnih mjesta.**
- **Poboljšati europsko gospodarsko upravljanje i ojačati koordinaciju gospodarske i socijalne politike.** Na primjer, jačanjem instrumenata kao što su integrirane smjernice EU-a za rast i radna mjesta i povećavajući njihovu interakciju s učinkovitijom koordinacijom u području socijalne zaštite na razini EU-a. Cilj mora biti naći se u povoljnijem položaju za kontroliranje napretka u državama članicama, kao i dati podršku tamo gdje je potrebna.

Nacionalna razina

- **Provesti dogovorene strukturne reforme i politike unutar obnovljene Lisabonske strategije za rast i radna mjesta.**
- **Povećati stope zaposlenosti i smanjiti nezaposlenost**, posebice aktivnim mjerama u području tržišta rada i promicanjem fleksibilnosti i prilagodljivosti koja štiti ljude, a ne radna mjesta; mo-

ramo razmišljati o zaposleniku koliko i o radnom mjestu.

- **Prilagoditi mirovinsku, zdravstvenu i dugoročnu skrb promjenjivim potrebama** i ponuditi prikladnu zaštitu i univerzalni pristup kvalitetnoj skrbi, osuvremeniti načine na koji se rizici i odgovornosti dijele između države i njezinih građana. Nacionalni sustavi zaštite trebaju se baviti novim realnostima, kao što su samohrano roditeljstvo i raspad odnosa. Isto tako, trebaju promicati politiku usmjerenu na obitelj koja se bavi niskim stopama rađanja u EU-u i ponuditi **dostupnu skrb za djecu**, kako bi se povećala mogućnost da žene i samohrani roditelji uđu na tržište rada i ostanu u njemu.
- **Ponuditi inovativna rješenja za slabo plaćene**, kao na primjer: »nadoplatiti« zaradu do egzistencijalnog minimuma; povećati produktivni potencijal radnika tako da mogu zaraditi više – to znači dati državi još aktivniju odgovornost za promicanje zapošljivosti i za smanjivanje dugoročne nezaposlenosti i nezaposlenosti mladih.

Novo partnerstvo Europske unije i država članica

Jasno je da niti EU, niti države članice ne mogu same ostvariti promjenu. U nastvku slijede specifične sugestije za koordiniraniji pristup između nacionalne i nadnacionalne razine u novim područjima djelovanja gospodarske i socijalne politike. Komisija je otvorena za istraživanje razvoja novog partnerstva kako bi se poboljšalo europsko djelovanje u tim područjima. To znači:

- **Stvaranje okružja koje promiče inovacije.** Znanje, istraživanje, vještine i obrazovanje bit će put prema uspjehu usprkos globalizaciji. To je bit nastojanja da se ljudima pomogne prilagoditi se svijetu koji se mijenja tijekom njihovih života. Moramo tražiti načine za razvijanje

učinkovitih europskih projekata u tom području, na temelju uspjeha i iskustva Airbusa ili Galileo sustava. To bi trebalo podržati razvijanjem izvrsnosti na našim sveučilištima i bliskijim odnosom između sveučilišta i poslovnog svijeta.

- **Točno odrediti dugoročnu i koherentnu energetska politiku.** Novi pristup politici koji razmatra cijelo pitanje, u smislu korištenja energije, kao i sigurnosti i raznolikosti njezine ponude; povezujući energiju s drugim područjima kao što su istraživanje, poljoprivreda i okoliš, na primjer bioenergija. To je neophodna sastavnica osiguravanja gospodarskog rasta koji je okolišno održiv.
- **Usmjeriti više resursa (javnih i privatnih) na obrazovanje, obuku i stjecanje vještina;** novi pristupi »sigurnosti« radnih mjesta, koji su usredotočeni na stjecanje vještina koje su ljudima potrebne da ostanu prilagodljivi tijekom cijelog radnog vijeka, a ne zaštita određenih radnih mjesta.
- **Promicati obnovu socijalnog dijaloga** na svim razinama. Takva bi obnova trebala odigrati punu ulogu u mobilizaciji rasprostranjene podrške i zajedničkog razumijevanja izazova s kojima smo suočeni i predloženih rješenja. Uzevši u obzir blisku vezu između djelovanja na razini EU-a i nacionalnim razinama, socijalni partneri trebali bi bolje razložiti što čine na obje razine.
- **Podržavati nastojanja za bavljenje socijalnim posljedicama gospodarskog restrukturiranja.** Reforme unutarnjeg tržišta, modernizacija tržišta rada i prilagodba socijalnih sustava ključni su elementi za savladavanje globalizacije i stvaranje rasta i radnih mjesta. Cijeli niz politika i programa EU-a potreban je za pružanje podrške nacionalnim nastojanjima, kako bi se omogućila promjena i mobilizirala podrška, na primjer putem socijalnog dijaloga.

- **Povećati suradnju između država članica** kako bi se povećala učinkovitost i održivost poreznih sustava koji pomažu osigurati da se prikuplja više državnih prihoda, pojednostavljujući život poreznim obveznicima i poboljšavajući učinak gospodarstva. To znači modernizaciju i pojednostavljenje postojećih sustava.

Sve se to mora učiniti u kontekstu održavanja stabilne makroekonomske politike koja nudi stabilnost, pouzdanih javnih financija i niske inflacije. Takve politike stvaraju prave uvjete za razvoj, radna mjesta i ulaganje; držeći inflaciju pod kontrolom pomaže se socijalnoj koheziji, a postupnim smanjivanjem ukupne razine dugova vlade, države članice dolaze u bolji položaj za suočavanje s daljnjim troškovima starenja.

ZAKLJUČAK

Potreba za reformom i modernizacijom je jasna. Sve države članice suočit će se s povećanom potražnjom socijalnih usluga i izazovom njihova financiranja. Moramo se modernizirati kako bismo osigurali nastavak visokokvalitetnog obrazovanja i zdravstvene skrbi, zadovoljavajuća radna mjesta za sve i adekvatne mirovine. Modernizacija će nam dati samopouzdanje da uživamo u blagodatima globalizacije. Europa mora odigrati ključnu ulogu, a Komisija će osigurati da to bude tako. Preuzet će inicijativu, ne samo unutar svog »Plana D« za dijalog sa svojim građanima kako bi objasnila zašto je Europa važnija nego ikada u iznalaženju rješenja za izazove s kojima smo suočeni. Komisija je spremna za suradnju s državama članicama i drugim akterima u stvaranju putokaza za modernu Europu koja osigurava gospodarsko blagostanje i socijalnu pravdu. Putem modernizacije, očuvat ćemo svoje vrijednosti.

Prevela s engleskog jezika
Marijana Javornik Čubrić

